
*Ksawery Jasiak**Opole*

TRANSPORT KOLEJOWY NA OBSZARZE WĘZŁA ZDUŃSKA-WOLA – KARSZNICE POD LUPĄ KOMUNISTYCZNEJ BEZPIEKI

Streszczenie

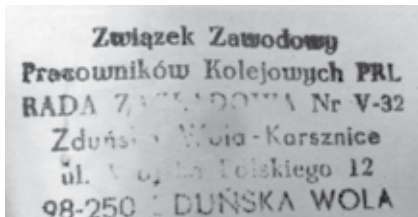
W artykule przedstawiono wybrane sprawy rozpracowań obiektowych, prowadzonych przez komunistyczne służby specjalne PRL – SB/KW MO w Sieradzu wobec środowiska PKP Zduńska Wola-Karsznice, w tym działaczy z Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarności” (NSZZ „Solidarność”). Po raz pierwszy w literaturze przedmiotu ujawnione zostaną personalia kadry kierowniczej sieradzkiej bezpieki, zajmującej się rozpracowaniem i inwigilacją przeciwników politycznych. Ponadto zaprezentowane informacje mówią, m.in. o nieprawidłowościach w miejscu pracy i zagrożeniach w bezpieczeństwie i funkcjonowaniu omawianego węzła kolejowego PKP. Informacje uzyskane od uprzednio zwerbowanych delatorów SB w miejscu pracy charakteryzują ówczesną sytuację polityczną w regionie. W aneksie podano wykaz osób objętych akcją krypt. „Klon”, sporządzony przez Wydział II SB KW MO w Sieradzu z grudnia 1981 r. tj. w okresie trwania stanu wojennego w Polsce.

Węzeł i tabor kolejowy Zduńska Wola – Karsznice w operacyjnym zabezpieczeniu Służby Bezpieczeństwa

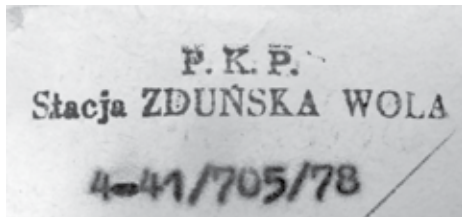
Węzeł PKP Zduńska Wola-Karsznice wraz z Parowozownią / Lokomotywownią Główną – Zakładem Taboru¹, jako jedno z kilku ogniw na niewralgicznej magistrali węglowej Śląsk – Porty, był zaliczany w okresie PRL do przedsięwzięć o kluczowym

1 W 1970 r. w schemacie organizacyjnym całego Węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice znalazły się następujące jednostki administracyjno-kolejowe: Oddział Trakcji, Oddział Mechaniczny, Drużyny Konduktorskie, Służba Ruchu, Oddział Sieci i Zasilania, Oddział Drogowy, Wagonownia, Służba Ochrony Kolei, Służba Zdrowia, Magazyn Filialny, Lokomotywownia: działy: Administracja, Drużyny, Warsztaty, Obrządzanie, Samochody, Gospodarczy, Przeciwpożarowy oraz Wstępny i Staż Pracy. Zatrudnionych było 2120 pracowników (1979). Zob. J. Śmiałowski, *Zakład Taboru Polskich Kolei Państwowych w Zduńskiej Woli-Karsznicach (1933-1993)*, Zduńska Wola-Karsznice 1993, s. 51-53.

i strategicznym znaczeniu dla gospodarki narodowej². W związku z wspomniany państwowy zakład kolejowy stał się obiektem szczególnego zainteresowania komunistycznych służb specjalnych – Służby Bezpieczeństwa (SB), jako części Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW)³.

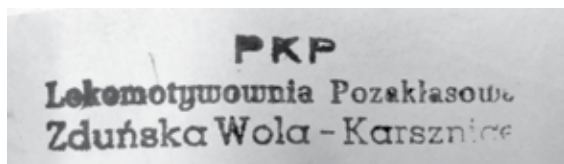
Ryc. 1. Odbitka pieczęci Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych PRL
Źródło: AIPN Łd 038/198, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Rzemieślnik”, k. 50

Ryc. 2. Odbitka pieczęci PKP Stacja Zduńska Wola
Źródło: AIPN Łd 038/162, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Dyscyplina”, k. 24

Całokształt spraw związanych ze sprawowaniem nadzoru nad przemysłem i gospodarką leżała w gestii Departamentu III MSW, któremu podlegały wydziały III SB w strukturze komend wojewódzkich (KW) Milicji Obywatelskiej (MO). Do zadań pionu III SB (od 1 lipca 1979 r. Wydziału III „A”)⁴ należała operacyjna ochrona gospodarki narodowej w tym kontrola, m.in. przemysłu i rolnictwa⁵. Przedmiotem jego zainteresowania były także przypadki naruszania tajemnicy służbowej lub państwowej

- 2 Węzeł położony na magistrali węglowej Śląsk – Trójmiasto. Więcej o historii kolei po 1945 r., zob. tamże, s. 33-84.
- 3 Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (dalej: AIPN) BU 1510/244, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, K. Ostrowski, Ochrona mienia w transporcie kolejowym na obszarze węzła Zduńska Wola-Karsznice, mps (praca dypl. napisana pod kierunkiem dr. Eugeniusza Cileckiego w Zaocznym Studium Magisterskim ASW), Warszawa 1977.
- 4 Na podstawie zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych nr 00118/81 z 7 listopada 1981 r. dokonano przekształcenia Departamentu III „A” w Departament V. W obrębie województwa sieradzkiego zmiany te wprowadzono w grudniu 1981 r., kiedy to Wydział III „A” przemianowano na Wydział V Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Sieradzu.
- 5 Podstawowym dokumentem określającym organizację pracy operacyjnej w zakresie ochrony gospodarki narodowej było zarządzenie nr 006/70 MSW z dnia 1 lutego 1970 r. Wynikającymi z ww. instrukcji zadania dla SB była „ochrona kraju przed penetracją obcych wywiadów, wrogich ośrodków politycznych oraz przed działalnością osób i grup, skierowaną przeciwko ustrojowi socjalistycznemu PRL i jej interesom politycznym, ekonomicznym i społecznym”. Zob. AIPN BU 1509/54, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie, J. Herczyński, Zadania Służby Bezpieczeństwa na odcinku operacyjnego zabezpieczenia węzła kolejowego, mps (praca dypl. napisana pod kierunkiem płk. mgr. Zenona Olszewskiego), Legionowo 1975, k. 21.

Ryc. 3. Odbitka pieczęci PKP Lokomotywnia Pozaklasowa Zduńska Wola-Karsznice

Źródło: AIPN Łd 038/128, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Odmowa”, k. 34

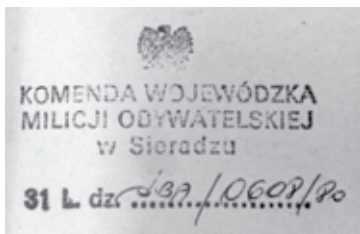
przez poszczególne załogi przedsiębiorstw, konflikty społeczne, podejrzenia o sabotaż i szkodnictwo gospodarcze, w tym niegospodarność, marnotrawstwo i awarie oraz różnego rodzaju nieprawidłowości w funkcjonowaniu poszczególnych zakładów. Zadania SB na odcinku operacyjnej ochrony i zabezpieczenia obejmowały również infrastrukturę i zakłady taboru kolejowego. Wydziały III SB komend wojewódzkich MO, podobnie jak inne wydziały operacyjne SB, miały do swojej dyspozycji funkcjonariuszy zatrudnionych w referatach SB komend powiatowych i komend miejskich MO⁶. Tabor Kolejowy Zduńska Wola-Karsznice był wówczas w operacyjnym zabezpieczeniu Wydziału III KW MO w Sieradzu, KM MO w Zduńskiej Woli, od 1 lipca 1979 r. Wydziału III „A” SB KW MO w Sieradzu. Komendantem KW MO/Wojewódzkiego Urzędu Spaw Wewnętrznych (WUSW) w Sieradzu był wówczas płk Franciszek Walenty Boguń (1 czerwca 1975 – 6 lipca 1981)⁷. Wydziałem III SB kierował naczelnik, który sprawował ogólny nadzór nad działalnością podległej mu jednostki. Na przestrzeni lat 1975-1981 stanowisko to pełnił ppłk Marian Śmiałek⁸, jego zastępcą był kpt. Czesław Pędziszczak (na

- 6 Z. Bereszyński, *Koleje pod specjalnym nadzorem, Służba Bezpieczeństwa jako instrument nadzoru państwowego nad koleją w latach 1957-1980*, cz. 1 (1957-1975), „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2020, t. 75, nr 1, s. 165-166; *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013, s. 185-188, 191.
- 7 Walenty Boguń, ur. 10 września 1923 r. w Omsku (ZSRR). Pochodzenie: robotnicze. Wykształcenie: średnie, od 1977 r. wyższe, mgr administracji (UŁ). Przynależność społeczno-polityczna: ZWM, PPR, PZPR, ZBoWiD w Kielcach. Z dniem 7 maja 1945 r. przyjęty do MO w Gryfinie, KW MO w Szczecinie. W latach 1945-1949 uczestniczył w zwalczaniu podziemia antykomunistycznego. W latach 1949-1950 i 1954-1955 ukończył Oficerską Szkołę CWMBP w Legionowie i Szkołę Oficerów Śledczych CKPMO w Łodzi. Od 15 maja 1955 r. naczelnik Wydziału Śledczego KW MO w Poznaniu. 15 grudnia 1955 r. z-ca komendanta KW MO Kielce. 1 lipca 1962 r. z-ca komendanta woj. KW MO w Łodzi. 1 grudnia 1971 r. I z-ca k-ta woj. KW MO w Łodzi. Od 1 czerwca 1975 r. komendant KW MO w Sieradzu (w stopniu płk.). 6 lipca 1981 r. zmarł w Łodzi. Zob. AIPN BU 710/288, MSW w Warszawie, Ap. funkcjonariusza MO: Walenty Boguń, s. Franciszka, ur. 10 września 1923 r./18 października 1923 r.; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 3, 1975-1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 266.
- 8 Marian Śmiałek, ur. 24 sierpnia 1918 r. w Dębinie, pow. Piotrków, s. Jana. Pochodzenie: robotnicze. Wykształcenie: średnie techniczne. Przynależność polityczna: PZPR, członek

stanowisku od 14 lipca 1975 r., uczestniczył w przygotowaniach oraz realizacji operacji internowania przywódców opozycji antykomunistycznej w województwie sieradzkim w związku z wprowadzeniem stanu wojennego w 1981 r. o krypt. „Azalia” i „Klon”⁹).

Egzekutywy KZ przy KW MO w Sieradzu. Z dniem 16 lutego 1945 r. jako referent przyjęty do MUBP Tomaszów Maz. Od 1 stycznia 1946 r. st. ref. Referatu IV PUBP w Brzezinach. 5 września 1946 r. ukarany 7. dniami aresztu „podejrzany o pobieranie korzyści materialnej w związku z czynnościami służbowymi”. 24 listopada 1947 r. ukończył kurs kierowniczy w CWMBP w Legionowie. 17 lipca 1948 r. ukarany ostrą naganą za ukrycie informacji o przynależności brata do AK. Od 1 kwietnia 1949 r. referent Placówki BP w Tomaszowie Maz. 4 sierpnia 1949 r. ukarany upomnieniem za nadużycia władzy. 1 maja 1951 r. p.o. kierownika Referatu Ochrony Przemysłu przy T.Z.W.S. (referenta operacyjnego) Placówki w Tomaszowie Maz., PUBP Brzeziny, kierownik od 1 października 1951 r. 1 marca 1952 r. kierownik Placówki R.O. przy Zakładach Chemicznych „Boruta” w Zgierzu, PUBP w Łodzi. 17 września 1954 r. odwołany ze stanowiska i skierowany na 2-letni Wyższy Kurs Przeszkolenia Oficerów BP. 1 września 1956 r. kierownik PUdsBP w Brzezinach. 1 stycznia 1957 r. st. ofic. operacyjny KW MO w Łodzi. 1 stycznia 1959 r. kierownik Grupy V Wydziału III KW MO w Łodzi. 1 grudnia 1961 r. inspektor Inspektoratu Kierownictwa KW MO w Łodzi. 1 września 1971 r. z-ca komendanta ds. BP w KM MO w Tomaszowie Maz. Po reorganizacji z dniem 1 czerwca 1975 r. przeniesiony do dyspozycji komendanta woj. MO w Sieradzu. 1 lipca 1975 r. mianowany naczelnikiem Wydziału III KW MO w Sieradzu. W latach 1968-1978 posiadał swoją agenturę (m.in. TW ps. „Aleksander” i TW „Wenus”). 15 maja 1981 r. funkcjonariusz stały, naczelnik Wydziału III „A”, SB KW MO w Sieradzu. 30 czerwca 1981 r. zwolniony z MO, przeszedł na emeryturę MSW. W latach 1976-1986 członek OKBZB w Łodzi. W latach 1983-1984 st. insp. Wydziału IV SB KW MO w Sieradzu na etacie cywilnym. Zmarł 9 maja 2011 r. w Sieradzu. Awanse: chor. (1.01.1950), por. (22.07.1954), kpt. (21.07.1959), mjr (2.07.1962), ppłk (29.09.1974), płk (15.05.1981). Odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Złota Odznaką w Służbie Narodu, Srebrnym Medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”. Zob. AIPN Ld 012/124, WUSW w Łodzi, Ap. funkcjonariusza SB: Śmiałek Marian, ur. 24 sierpnia 1918 r.; AIPN BU 2460/1, MSW w Warszawie, Kartoteka funkcjonariuszy SB: Śmiałek Marian, k. 370; AIPN Ld 222/5, WUSW w Łodzi, Ap. pracownika cywilnego: Śmiałek Marian, ur. 24 sierpnia 1918 r.; AIPN Ld 226/196, OKBzPNP - IPN w Łodzi 1965-1999, Akta osobowe: Śmiałek Marian, ur. 24 sierpnia 1918 r.; AIPN Ld 534/33234, WUSW w Sieradzu, Akta paszportowe: Śmiałek Marian, ur. 24 sierpnia 1918 r.; AIPN Ld 615/1, WUSW w Łodzi, Kartoteka funkcjonariuszy WUSW: Śmiałek Marian, ur. 24 sierpnia 1918 r., k. 167; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza...*, s. 266-267.

- 9 Czesław Pędzieszcak, ur. 22 stycznia 1942 r. w Maciszewicach, pow. Kalisz, s. Stanisława (kolejarza, członka PZPR). Pochodzenie: robotnicze. Wykształcenie: średnie, z zawodu: tokarz, od 1977 r. wyższe, mgr administracji (UŁ). Przynależność polityczna: ZMS, Koło Młodzieży Wojskowej, od 1964 r. PZPR, TPPER. W okresie od 15 stycznia do 29 października 1962 r. pracował w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Kaliszu. W latach 1962-1964 odbywał zasadniczą służbę wojskową w 24 Dywizjonie Artylerii (JW 2790) w Sulechowie. Zwolniony do rezerwy jako plut. 7 grudnia 1964 r. przyjęty do KP MO w Ostrowie Wlkp. na stanowisko oficera operac. Ref. ds. SB (etat wojskowy), 1 grudnia 1967 r. funkcjonariusz stały. W latach 1966-1967 odbywał roczny kurs w Wyższej Szkole

Ryc. 4. Odbitka pieczęci KW MO w Sieradzu
Źródło: AIPN Ld 038/292, WUSW w Sieradzu,
Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt.
„Rozszczępienie”. k. 47

Sprawy agenturalno-operacyjne dot. m.in. zabezpieczenia lokalnej gospodarki, w tym taboru kolejowego, prowadziło kilkunastu funkcjonariuszy SB z KM MO w Zduńskiej Woli i KW MO w Sieradzu¹⁰. Ich działania polegały głównie na infiltracji środowiska kolejowego przez werbowanie tajnych współpracowników (TW) – niejedno-

Oficerskiej im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie. 30 listopada 1971 r. przeniesiony na własną prośbę do dyspozycji komendanta woj. MO w Łodzi, 1 grudnia 1971 r. mianowany st. insp. Wydziału III SB KW MO w Łodzi. 1 stycznia 1973 r. st. insp. grupy operacyjnej Wydziału III SB, 1 listopada 1974 r. kierownik ww. grupy. Z dniem 1 czerwca 1975 r. w dyspozycji komendanta woj. MO w Sieradzu. 14 lipca 1975 r. z-ca n-ka Wydziału III SB KW MO w Sieradzu. 24 lipca 1979 r. z-ca n-ka Wydziału III „A” SB. W okresie od 1 września 1979 r. do 30 maja 1980 r. absolwent kursu specjalnego Wyższej Szkoły Komitetu Bezpieczeństwa Państwowego w Moskwie. 1 września 1981 r. odwołany ze stanowiska i przeniesiony na własną prośbę do dyspozycji komendanta woj. MO w Łodzi. 1 grudnia 1981 r. z-ca n-ka Wydziału V KW MO w Łodzi. 1 maja 1982 r. naczelnik Wydziału V SB w Sieradzu, posiadający swoją agenturę (m.in. TW ps. „Egon” i TW ps. „Karol”). 31 listopada 1989 r. naczelnik Wydziału Ochrony Gospodarki. 31 lipca 1990 r. zwolniony z organów SB zgodnie z ustawą o UOP, przeszedł na emeryturę. Zmarł 14 grudnia 2022 r. w Łodzi, pochowany na cmentarzu komunalnym Doły. Awanse: ppor. (12.07.1967), por. (6.06.1970), kpt. (7.10.1975), mjr (22.07.1980), ppłk (18.09.1984). Zob. AIPN Ld 0100/342, WUSW w Łodzi, Ap. funkcjonariusza SB: Pędzieszczak Czesław, ur. 22 stycznia 1942 r.; AIPN Ld 615/1, WUSW w Łodzi, Kartoteka funkcjonariuszy SB: Pędzieszczak Czesław, ur. 22 stycznia 1942 r., k. 152; AIPN Ld 533/190903, WUSW w Łodzi, Akta paszportowe: Pędzieszczak Czesław, ur. 22 stycznia 1942 r.; AIPN BU 2460/1, MSW w Warszawie, Kartoteka osobowa funkcjonariuszy i pracowników resortu spraw wewnętrznych, k. 331; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza...*, s. 266-267.

- 10 Byli to m.in. ppor. Jacek Pundyk, ppor. Wiesław Wojciechowski, ppor. Mirosław Cichosz, sierż. Jan Skalski, plut. Tadeusz Żmuda, szer. Mirosław Marciniak, ppor. Zenon Wikary, chor. S. Mazurkiewicz (z Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego), por. Sławomir Kowalczyk, mł. chor. Jan Szynczewski, por. A. Kierniskiewicz vel Kierniakiewicz, mł. chor. Marek Hebel, ppor. Marek Gutman, mł. chor. Roman Adamski, ppor. M. Michalik, mł. chor. Remigiusz Bednarek, por. W. Kacprzel, mł. chor. J. Węgrowski. Zob. AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988), Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej. Jednostki prowadzące: Wydział IIIA/Wydział V KW MO/WUSW w Sieradzu, Plan działań operacyjno-prewencyjnych dla zabezpieczenia porządku i bezpieczeństwa publicznego w terenie woj. sieradzkiego w dn. 30-31 sierpnia 1982 r., k. 167; tamże, Wykaz grup operacyjnych SB/KM MO Zduńska Wola, biorących udział w rewizji mieszkańców, podejrzanych o działalność w NSZZ „Solidarność” na terenie m. Zduńska Wola, Sieradz, 5 listopada 1982 r., k. 178.

Ryc. 5. ppłk Marian Śmiałek, naczelnik Wydz. III SB/„A” KW MO w Sieradzu
Źródło: AIPN Ld 012/124, WUSW w Łodzi, Ap. funkcjonariusza SB: Śmiałek Marian, k. 8

Ryc. 6. kpt. Czesław Pędzieszczyk, zastępca naczelnika Wydz. III SB/„A” KW MO w Sieradzu
Źródło: AIPN Ld 0100/342, WUSW w Łodzi, Ap. funkcjonariusza SB: Pędzieszczyk Czesław, k. 1

krotnie szantażowanych i zastraszanych, np. dyscyplinarnym zwolnieniem z pracy – oraz prewencji poprzez inwigilację i rewizję mieszkań podejrzanych o współpracę z opozycją antykomunistyczną. Do najaktywniejszych funkcjonariuszy operacyjnych SB, rozpracowujących środowisko kolejowe w Zduńskiej Woli-Karsznicach należał starszy inspektor Józef Baniak¹¹, od 29 lipca 1961 r. na stanowisku oficera operacyjnego Referatu ds.

11 Józef Baniak, ur. 27 listopada 1932 r. w Bratucicach, pow. Bochnia, s. Jana (rolnika) i Anny z Śmietanińskich. Pochodzenie: chłopskie. Wykształcenie: średnie. Przynależność polityczna: od 1952 r. ZMP, od 1954 r. PZPR. W okresie od 22 listopada 1952 r. do 1 września 1953 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową w 1. Dywizjonie Artylerii Rakietowej (JW 1573) w Trzebiatowie – podofic., od 1 września 1953 r. do 7 lipca 1955 r. absolwent Oficerskiej Szkoły Politycznej w Łodzi. Z dniem 10 października 1955 r. ref. PUdsBP w Łęczycy. 1 lutego 1956 r. ref. Pow. Delegatury BP w Poddębicach, 1 kwietnia 1956 r. ofic. operac., od 1 września 1956 r. słuchacz rocznej Szkoły Oficerskiej nr 3 KdsBP w Legionowie. 1 stycznia 1957 r. ofic. operac. KP MO w Poddębicach. Od 1 września 1957 r. słuchacz rocznej Szkoły Oficerów Operacyjnych CW MSW. 23 lipca 1958 r. w dyspozycji komendanta KW MO w Łodzi. Od 1 sierpnia 1959 r. ofic. operac. Ref. ds. BP KP MO w Sieradzu. 9 listopada 1959 r. ukarany 7. dniami aresztu zwykłego za „spowodowanie wypadku motocyklowego

SB KM MO w Zduńskiej Woli. W latach 1969-1986 zwerbował do sieci agenturalnej kilkunastu delatorów¹², pozyskanych głównie ze środowiska pracowniczego Taboru Kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice, tj. m.in. „Janusza”, pracownika Rejonowej Dyrekcji Kolei Państwowych w Bydgoszczy – Ekspozytury Techniczno-Drogowej z siedzibą w Zduńskiej Woli-Karsznicach, pozyskany w celu udzielania informacji na temat sytuacji w miejscu pracy¹³; „Kolejarza”, pracownika PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach, pozyskany w celu operacyjnej kontroli węzła kolejowego w Karsznicach, w ramach sprawy obiektowej krypt. „Kolejarz”¹⁴; „Wiśniewskiego”, pracownika PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach, pozyskany w celu operacyjnej kontroli węzła kolejowego w Karsznicach, w ramach sprawy obiektowej krypt. „Kolejarz”¹⁵; „Piotra”, pracownika PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach, pozyskany do współpracy w celu zabezpieczenia dopływu informacji dotyczących węzła kolejowego w Karsznicach, w ramach spraw obiektowych o krypt. „Kolejarz”; „Elektrowóz”. Przekazane informacje wykorzystano także do sprawy obiektowej krypt. „Turnus” dla Wydz. III KW MO w Sieradzu¹⁶; „Kazimierza I”, zwerbowanego do przekazywania informacji SB na temat inwigilowanego Czesława Mariana Szkudlarka w ramach kwestionariusza ewidencyjnego krypt. „Klucz” oraz operacyjnego zabezpieczenia węzła kolejowego w Zduńskiej Woli-Karsznicach w ramach spraw obiek-

pod wpływem alkoholu”. 15 lipca 1961 r. przeniesiony i mianowany st. ofic. operac. Ref. ds. SB KM MO w Zduńskiej Woli. Od 1 czerwca 1975 r. w dyspozycji komendanta woj. MO w Sieradzu. 14 lipca 1975 r. mianowany st. insp. Wydziału III SB KW MO w Sieradzu. 2 kwietnia 1979 r. przeszedł na własną prośbę na stanowisko insp. Wydziału „C” KW MO w Sieradzu. Od 18 marca 1982 r. przeniesiony na st. insp. Wydziału II SB. 1 stycznia 1984 r. st. insp. Grupy V RUSW w Zduńskiej Woli. 17 stycznia 1989 r. st. insp. Wydziału V SB WUSW w Sieradzu. 16 listopada 1989 r. kierownik Sekcji Wydziału Ochrony Gospodarki SB/WUSW w Sieradzu. 25 stycznia 1990 r. zwolniony z organów SB, przeszedł na emeryturę milicyjną. Zmarł 24 maja 2014 r. w Zduńskiej Woli. Awanse: chor. WP (31.08.1955), ppor. MO (18.02.1959), por. MO (30.06.1969), kpt. MO (22.07.1979). Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką „W służbie Narodu”, Odznaką „Za Zasługi dla woj. sieradzkiego”, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zob. AIPN Ld 0127/204, WUSW w Sieradzu, Ap. funkcjonariusza SB: Baniak Józef, ur. 27 listopada 1932 r.; AIPN Ld 615/1, WUSW w Łodzi, Kartoteka funkcjonariuszy WUSW: Józef Baniak, ur. 27 listopada 1932 r., k. 27; AIPN Ld 534/62716, WUSW w Sieradzu, Akta paszportowe: Baniak Józef, ur. 27 listopada 1932 r.; AIPN BU 2460/1, MSW w Warszawie, Kartoteka osobowa funkcjonariuszy i pracowników resortu spraw wewnętrznych: Józef Baniak, ur. 27 listopada 1932 r., k. 79.

12 Delator – donosiciel, tajny oskarżyciel, denuncjator.

13 AIPN Ld 0037/101, t. 1-2, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna i pracy TW ps. „Janusz”.

14 AIPN Ld 0037/113, t. 1-2, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna i pracy TW ps. „Kolejarz”.

15 AIPN Ld 0037/115, t. 1-2, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna i pracy TW ps. „Wiśniewski”.

16 AIPN Ld 0037/140, t. 1-2, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna i pracy TW ps. „Piotr”.

towych krypt. „Kolejarz” i „Elektrowóz”¹⁷; „Roma”/„Róży”, pracownika Oddziału Trakcji PKP w Karsznicach (maszynista), pozyskanego do współpracy w celu dostarczania informacji na temat nieprawidłowości występujących w miejscu pracy, nastrojów panujących w środowisku kolejarzy tam zatrudnionych, zachowania i działalności figurantów kwestionariuszy ewidencyjnych (inwigilowanych: Franciszka Ochockiego, Michała Tralewskiego) oraz osób kontrolowanych w ramach sprawy obiektowej krypt. „Kolejarz”¹⁸; „Stanisława”, pracownika (starszy monter) Odcinka Łączności Przewodowej PKP w Kaliszu, pozyskanego do współpracy w celu dostarczania informacji na temat nastrojów wśród pracowników, działalności antypaństwowej oraz kontroli operacyjnej działaczy NSZZ „Solidarności” na terenie Stacji PKP w Zduńskiej Woli¹⁹; „Janka”, pracownika (tokarz remontowy) Spalinowozowni Węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice, pozyskany do współpracy w celu dostarczania informacji na temat środowiska działaczy NSZZ „Solidarności” oraz nastrojów wśród pracowników Węzła PKP²⁰; „Krzysztofa”, pracownika (elektromonter) Działu Sieci i Zasilania PKP Zduńska Wola-Karsznice, pozyskanego do współpracy przez Wydział II WUSW w Sieradzu w celu dostarczania informacji na temat nastrojów wśród pracowników, sytuacji w miejscu pracy oraz działalności inwigilowanego działacza NSZZ „Solidarności” Andrzeja Szerypo²¹; „Kazimierza II”, pracownika Lokomotywowni (maszynista) w Węzle PKP Zduńska Wola-Karsznice, pozyskanego do współpracy przez Wydział II KW MO w Sieradzu, prowadzony przez Wydział V WUSW w Sieradzu w celu dostarczania informacji na temat zachowania działaczy NSZZ „Solidarności” oraz nastrojów wśród pracowników Węzła PKP (wyeliminowany z powodu dekonspiracji)²²; „Tadeusza”, pracownika (młodszy maszynista w Lokomotywowni) PKP Zduńska Wola-Karsznice pozyskanego do współpracy (na podstawie materiałów kompromitujących) przez Wydział II WUSW w Sieradzu w celu dostarczania informacji na temat sytuacji i działalności antypaństwowej w miejscu pracy oraz nastrojów wśród pracowników PKP²³ oraz kilku dysponentów tajnych lokalów kontaktowych (LK) o krypt. „Wars”, dotyczących emerytowanego pracownika PKP pozyskanego do współpracy, jako dysponent lokalu kontaktowego przez SB KM MO w Zduńskiej Woli w celu użyczenia mieszkania w Karsznicach przy ul. K. Kałużewskiego do zabezpieczenia operacyjnego węzła kolejowego w Karsznicach²⁴; LK krypt. „Ustronie”, dot. osoby pozy-

17 AIPN Ld 0037/188, WUSW w Sieradzu, Teczka pracy TW ps. „Kazimierz I”.

18 AIPN Ld 0037/201, t. 1-2, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna i pracy TW ps. „Rom”, „Róża”.

19 AIPN Ld 0057/892/Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna TW ps. „Stanisław”.

20 AIPN Ld 0057/Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna TW ps. „Janek”.

21 AIPN Ld 0057/884/Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Teczka personalna TW ps. „Krzysztof”.

22 AIPN Ld 0057/867/Mikrofilm jacket, Teczka personalna TW ps. „Kazimierz II”.

23 AIPN Ld 0057/887/Jacket, Teczka personalna TW ps. „Tadeusz”.

24 AIPN Ld 0037/75, WUSW w Sieradzu, Teczka dysponenta LK krypt. „Wars”.

skanej do współpracy przez Wydział III KW MO w Sieradzu w celu użyczenia organom SB mieszkania w Zduńskiej Woli-Karsznicach przy ul. Armii Czerwonej do zabezpieczenia operacyjnego węzła kolejowego PKP w Karsznicach²⁵; LK krypt. „Oaza”, pozyskany do współpracy przez Wydział III KW MO w Sieradzu, położony w pokoju hotelowego PKP, znajdującym się przy ul. Armii Czerwonej w Zduńskiej Woli-Karsznicach, do sprawy obiektowej krypt. „Kolejarz”²⁶; „Kasztelanka”, pozyskany do współpracy przez Wydział III „A” KW MO w Sieradzu, znajdujący się przy ul. Kilińskiego w Zduńskiej Woli²⁷ i LK krypt. „Komnata”, pozyskany do współpracy przez SB KM MO w Zduńskiej Woli – właściciel mieszkania, położonego przy pl. Wolności w Zduńskiej Woli²⁸.

Ryc. 7. kpt. Józef Baniak, st. inspektor Wydz. III SB/„A” KW MO w Sieradzu

Źródło: AIPN Ld 0127/204, WUSW w Sieradzu, Ap. funkcjonariusza SB: Baniak Józef, k. 1

W latach 1975-1984 oficer operacyjny Józef Baniak prowadził kilkanaście spraw operacyjnego rozpracowania o krypt.: „Izolator” (1975), „Spawarka” (1976-1977), „Szyna” (1978), „Eter” (1982-1985) oraz operacyjnego sprawdzenia o krypt.: „Zgrzyt” (1975-1976), „Cysterna” (1976), „Turnus” (1976), „Ambasada” (1975-1976), „Przeszkoda” (1976), „Semafor” (1976), „Elektrowóz” (1976), „Zbrojarze” (1976-1977), „Blef” (1977), „Rozjazd” (1977), „Hak” (1977), „Limit” (1977), „Hutnik” (1978), „Tor” (1977-1978), „Odmowa” (1978), „Dyscyplina” (1978), „Maszynista” (1977-1979), „Regulamin” (1979), „Karambol” (1978-1979), „Rzemieślnik” (1979), „Regres” (1981-1984)²⁹.

25 AIPN Ld 0037/76, WUSW w Sieradzu, Teczka dysponentki LK krypt. „Ustronie”.

26 AIPN 0037/98, WUSW w Sieradzu, Teczka dysponentki LK krypt. „Oaza”.

27 AIPN Ld 0057/254/ Mikrofilm jacet, Teczka dysponenta LK krypt. „Kasztelanka”.

28 AIPN Ld 0057/273/Mikrofilm jacket, Teczka dysponenta LK krypt. „Komnata”.

29 Ustalenia własne podczas kwerendy archiwalnej w AIPN w Łodzi.

Zakres i przedmiot zainteresowań SB w operacyjnym zabezpieczeniu węzła kolejowego

Funkcjonariusze Wydziału III SB KW MO w Sieradzu, od 1979 r. Wydziału III „A” interesowali się wszelkimi aspektami funkcjonowania i działalności oraz środowiskiem kolejowym, m.in. Zakładu Taboru Kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice, od warunków pracy załogi, poprzez problemy związane z realizacją planów naprawczych, rozmaitymi wypadkami i awariami kolejowymi, domniemanymi aktami sabotażu w tym pożarami itp. po różnego rodzaju agitację, rozmowy o charakterze antypaństwowym i protesty oraz inwigilowali działaczy opozycji antykomunistycznej, w tym podróżujących, którzy korzystali z połączeń PKP. W pracy operacyjnej SB gromadziła wiedzę dzięki wykorzystaniu tzw. osobowych i rzeczowych źródeł informacji, m.in. tajnych współpracowników, kontaktów obywatelskich w zakładzie pracy i poza pracą. W tym celu wykorzystywano lokale konspiracyjne³⁰. Do pozyskiwania poufnych danych korzystano także z różnych technik operacyjnych (podsluchowo-obszernych) oraz coraz częściej montowano podsłuchy pokojowe, telefoniczne i telegraficzne. Robiono też zdjęcia z ukrycia i filmowano podejrzanych na dworcach kolejowych. Na liście tych działań znalazło się także tajne przeszukanie w zakładzie pracy i miejscu zamieszkania. Efektem tego było zebranie, a następnie wytworzenie bogatego w źródła materiału dokumentacyjnego, ukazującego realia pracy i życia społeczno-gospodarczego ww. przedsiębiorstwie. Komunistyczny aparat policyjny starał się przeciwdziałać przejawom niegospodarności, nadużyciom i kradzieżom mienia państwowego. Sprawdzano stan zabezpieczenia tajemnicy państwowej oraz stan zabezpieczenia przeciwpożarowego. Węzeł kolejowy w Zduńskiej Woli-Karsznicach w ramach Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych (DOKP) w Gdańsku był zabezpieczony operacyjnie przez SB w ramach prowadzonych wielu spraw obiektowych. W myśl zarządzenia 060/74 MSW o zakresie pracy Departamentu III, na sprawę obiektową była zakładanateczka, w której znajdowały się określone dokumenty na temat danego obiektu. Materiały te były operacyjnie użyteczne i zawierały, m.in. analizę obiektu pod kątem przewidywanych zagrożeń oraz wykazy osób dopuszczonych do spraw tajnych i obronnych, osób wyjeżdżających do krajów kapitalistycznych, źródeł informacji, elementu podejrzanego, prowadzonych spraw, korespondencję między jednostkami operacyjnymi, kopie informacje wysyłanych na zewnątrz. W ramach teczki obiektowej nie wyjaśniano zagrożeń zawartych ww. pięciu grupach. Te sprawy były realizowane w ramach sprawy operacyjnego sprawdzenia, operacyjnego rozpracowania i kwestionariuszy ewidencyjnych. Zadaniem teczki obiektowej było zapewnienie stałego dopływu informacji z zakresu przedmiotowego, tj. jakie okoliczności sprzyjały

30 „W 1970 r. wprowadzono nową instrukcję operacyjną dla SB. Dotychczasową kategorię Osobowych Źródeł Operacyjnych – pomocy obywatelskiej – zastąpiły dwie nowe kat. tj. kontakt służbowy (KS), polegający na współpracy SB z pracownikami zakładów pracy, urzędów i innych instytucji, w celu zapewnienia porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz kontakt operacyjny (KO) – polegający na informowaniu SB o wszystkich wypadkach nie wymagających zaangażowania tajnego współpracownika (TW), przy niepodpisywaniu żadnego zobowiązania do współpracy”. Cyt. za D. Trzuszczak, *NSZZ „Solidarność” w Zduńskiej Woli w latach 1980-1989*, Zduńska Wola 2011, s. 35.

powstawaniu zagrożeń, m.in. ze środowiska załogi itp. Wszelkie dane tego typu miały zapewnić SB podjęcie działań wyprzedzających. Ochraniając obiekt kolejowy, SB działała w trzech płaszczyznach, tj. operacyjna ochrona obiektu (ustalenie i likwidacja wszystkich źródeł zagrożeń), operacyjna ochrona środowiska – załogi (zbiorowości społecznej) oraz operacyjna ochrona zagadnień przy współdziałaniu między jednostkami resortu MSW a administracją i innymi instytucjami w celu zabezpieczenia gospodarki narodowej³¹.

Pierwszą czynnością funkcjonariuszy Wydziału III SB po podjęciu sprawy o ochronie obiektu było przeprowadzenie rozmowy z kierownikami poszczególnych oddziałów PKP, ewentualnie z zawiadowcami odcinków. Osobom tym przedstawiano problemy wynikające z pięciu grup zagrożeń. Taktyka rozmowy zależała od oceny stanu bezpieczeństwa w danym obiekcie kolejowym. Kierownicy jednostek organizacyjnych administracji państwowej i gospodarczej mieli prawny obowiązek udzielenia informacji KW MO o wiadomych zagrożeniach na kolei. To właśnie z takimi osobami SB utrzymywała najczęstsze kontakty służbowe. W ten sposób pozyskiwano potrzebną wiedzę o środowisku i obiekcie co pozwoliło organom tajnych służb na trafne sugestie i podejmowane skutecznych działań. SB miała obowiązek przekazywania pisemnie informacji kierownictwu administracji państwowo-kolejowej oraz wojewódzkim władzom Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Następnie miało miejsce śledzono czy ta informacja została odpowiednio wykorzystana i podjęta do realizacji. Istotną sprawą dla sieradzkiej bezpieki było także współdziałanie z innymi pionami departamentów I, II, IV oraz MO.

Z Departamentem I współpracowano w zakresie ujawniania i zwalczania prób oddziaływania obcych służb specjalnych i ośrodków antykomunistycznych, ochrona zagadnień, środowisk, obiektów oraz wykonywanie wspólnych przedsięwzięć specjalnych. Z Departamentem II i jego odpowiednikami w terenie, współpraca obejmowała całą problematykę związaną z kontrwywiadowczym zabezpieczeniem kraju. Współdziałanie to wyrażało się we wspólnym opracowaniu planu kontrwywiadowczego zabezpieczenia węzła kolejowego. Pracownik pionu II miał za zadanie rozpracować osoby, które z racji swojego zamieszkania mogli obserwować ruch pociągów na magistrali oraz w pobliżu ważnych urządzeń kolejowych. Pracownicy pionów II i III wspólnie zabezpieczali pobyt fachowców kolejowych, m.in. z Austrii, którzy w tym okresie przebywali czasowo w obiekcie PKP, szkolarz pracowników Oddziału Drogowego w zakresie obsługi zakupionych maszyn do pracy przy składaniu nowych torów i konserwacji linii kolejowych. Współdziałanie ww. pionów była zatem ściśle związana przy wyjeździe pracowników węzła PKP do krajów kapitalistycznych, a szczególnie tych co mieli dostęp do tajemnicy państwowej i służbowej (np. dyżurni ruchu). Pion II SB zabezpieczał także przyjazd cudzoziemców z krajów kapitalistycznych, którzy odwiedzali rodziny zamieszkałe w pobliżu obiektów kolejowych, skąd można było obserwować, np. ruch na stacji PKP w tym przejazdy transportów wojskowych itp. Zakres współdziałania Wydziału III SB KW MO w Sieradzu z pionem IV obejmował

31 AIPN BU 1509/54, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, J. Herczyński, Zadania Służby Bezpieczeństwa..., k. 21-22, 26.

sprawy dotyczące negatywnego oddziaływania duchowieństwa (kleru) i innych wyznań w przedmiocie ochrony środowiska kolejowego. Przykładem takiej współpracy był fakt przechwycenia przez SB Biura „W”³² listu do kard. Stefana Wyszyńskiego, wysłanego przez grupę kolejarzy z Węzła PKP Karsznice. List ten był o „wierno-poddanej treści zapewniający o przywiązaniu kolejarzy do Kościoła i wiary”³³. Funkcjonariusze pionu III i IV podejmowali wspólne czynności śledcze w celu zidentyfikowania sygnatariuszy listu oraz ustalenia, kto stał za jego powstaniem.

Dobre wyniki w przedmiocie ujawniania źródeł i skutków zagrożeń, przynosiła współpraca z Komisariatem Kolejowym (KK) MO w Karsznicach, który zabezpieczał obiekt od strony przestępstw kryminalnych. W obsadzie personalnej komisariatu pracowało w latach 70. XX w. 2 referentów operacyjno-dochodzeniowych, którzy posiadali sieć tajnych współpracowników. Referenci KK MO zlecali swoim delatorom zadania, które mogły być interesujące dla pracowników pionu III SB, jak i odwrotnie. W służbie patrolowej funkcjonariusze MO obserwowali wiele sytuacji na kolei, zleconych przez SB o charakterze antypaństwowym (np. pojawienie się wrogich dla „władzy ludowej” ulotek, napisów antykomunistycznych czy też zdarzeń z próby podpażeń itp.). Przy wszelkiego rodzaju wypadkach kolejowych pierwszymi osobami poinformowanymi byli funkcjonariusze z KK MO Karsznice. Dokonywali oni tam pierwszych czynności dochodzeniowo-śledczych i informowali o zajściu pracownika operacyjnego z Wydziału III SB KM MO w Zduńskiej Woli, który ściśle współdziałał z kierownikiem komisariatu w zakresie wyjaśnienia przyczyn wypadków i motywów działania sprawcy lub sprawców – ustalając w ocenie stan bezpieczeństwa i stopień nasilenia przestępczości o charakterze kryminalnej lub politycznej. Ścisła współpraca SB była również „na linii” z kierownikiem Służby Ochrony Kolei (SOK). Strażnicy SOK z racji wykonywania swoich obowiązków mieli stały kontakt ze środowiskiem kolejarzy oraz pełnili służbę konwojową ważniejszych przesyłek, chronili także porządku na terenie PKP i mieli częsty kontakt z podróżnymi. Intensywna współpraca z wymienionymi organami policyjno-państwowymi umożliwiała funkcjonariuszom Wydziału III SB KW MO w Sieradzu pozyskiwanie istotnych informacji, które z kolei wspierały działania o charakterze prewencyjnym i profilaktycznym wobec zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa³⁴.

32 Biuro „W” – jednostka organizacyjna SB/MSW zajmująca się tajną perlustracją korespondencji (przeglądanie przesyłek krajowych i zagranicznych, w tym listów, paczek, telegramów, przekazów pocztowych, wykonywanie ekspertyz pism, wykrywanie tajnopisów). Zob. *Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów*, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

33 AIPN BU 1509/54, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, J. Herczyński, *Zadania Służby Bezpieczeństwa...*, k. 28-29.

34 Tamże, k. 30.

Ryc. 8. Struktura organizacyjna Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowej w Gdańsku, oprac. ppor.

Jacek Herczyński, członek PZPR, kierownik Sekcji Wyd. III SB KW MO w Sieradzu, 1975

Źródło: AIPN BU 1509/54, WSO MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, J. Herczyński, Zadania Służby Bezpieczeństwa..., k. 31

Wybrane sprawy prowadzone przez Wydział III/„A” SB KW MO w Sieradzu

W latach 1975-1983 Wydział III/„A” SB KW MO w Sieradzu prowadził kilkanaście spraw obiektowych, operacyjnego rozpracowania i sprawdzenia, m.in. o **krypt. „Zgrzyt”** (nr ewid. SI-1681) w okresie od 13 grudnia 1975 r. do 3 maja 1976 r. Kierowana była przez st. insp. SB Józefa Baniaka w związku z doniesieniami o nastrojach niezadowolenia wśród pracowników Lokomotywowni Węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice „odnośnie organizacji pracy niektórych służb stacji z Węzła PKP w Tarnowskich Górach”. W sprawie wykorzystano doniesienia TW ps. „Rom” i kontakty operacyjne (KO): Mieczysława Skowrona (kontrolera), Kazimierza Bryła (kontrolera), Jerzego Kubiaka (instruktora) i Edwarda Świątko (instruktora). Z informacji uzyskanych od osobowych źródeł informacji wynikało, że maszyniści i pomocnicy maszynistów z Lokomotywowni Węzła PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach w okresie IV kwartału 1975 r. w licznych krytycznych wypowiedziach wyrażali swoje niezadowolenie z pracy służby ruchu i rewidentów wagonów na stacji PKP Tarnowskie Góry. Wypowiedzi te dotyczyły następujących problemów³⁵:

35 AIPN Ld 038/30, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Zgrzyt”.

„Na stacji Tarnowskie Góry nie stosowało się /szczególnie w nocy/ szczegółowej próby hamulca pociągów przy użyciu centralnej sieci sprężonego powietrza. Natomiast uproszczone próby hamulca, po doczepieniu elektrowozu do składu pociągu były dokonywane nie dbale lub wręcz fikcyjne, tj. rewident wagonów nie sprawdzał czy hamuje ostatni wagon, a często zdarzało się, że rewident sprawdzał najwyżej do 10 wagonów od czoła pociągu. Ponadto długie wyczekiwanie na odjazd z Tarnowskich Gór powodowało, że już na szlaku do Zduńskiej Woli-Karsznic upływało drużynie elektrowozu ok. 16 godzin pracy. W tej sytuacji pociągi były zostawiane na stacjach pośrednich i trzeba było po nie wysłać z Karsznic nowe drużyny. Często była to odległość 2 lub 3 stacje od Karsznic. Powodowało to dezorganizację ruchu oraz niezadowolenie drużyn, które jadąc po taki pociąg miały mało godzin i przejeżdżonych kilometrów, od czego zależne było ich wynagrodzenie. Ta trudna sytuacja powodowała w konsekwencji, że na trasie Śląsk – Porty tworzyły się tzw. korki, co narażało gospodarkę narodową na znaczne straty w wyniku nierytmiczności przewozów i niepełnego wykorzystania taboru kolejowego. Wszystkie te czynniki spowodowały straty ekonomiczne dla kolei wynikające z wydłużenia ponad normę obrotu dobowego elektrowozów i węglarek na trasie Śląsk – Porty – Śląsk”.

Celem dochodzenia SB było ustalenie powstałego tam zagrożenia i zapobieżenia ewentualnemu konfliktowi społecznemu w przedsiębiorstwie – biorąc pod uwagę fakt ważności magistrali węglowej Śląsk – Porty dla ekonomiki kraju. Magistralą przewożono większość węgla na eksport, jak i z portów przewożono na Śląsk importowane surowce i różne urządzenia. SB zaplanowała wówczas następujące przedsięwzięcia operacyjne poprzez wykorzystanie osobowego źródła informacji jak: TW „Rom” oraz KO „S” i KO „T”, za pośrednictwem których ustalono sytuację dotyczącą przestrzegania procedur, m.in. badania technicznego (hamulców) pociągów odjeżdżających z Tarnowskich Gór w kierunku Karsznic oraz w zakresie wyprawiania pociągów do Karsznic, tj. formowania składów pociągów, przeprowadzania pociągów na grupę odjazdową do Karsznic, zamawiania elektrowozów i drużyn elektrowozowych przez służbę ruchu, dokonywania spisu wagonów, uszczelniania składu pociągów i przeprowadzania prób hamulca w tym oczekiwania na odjazdy. W rozmowie z KO „R” i KO „B” ustalono także dane o zastrzeżeniach Oddziału Napraw i Utrzymania Wagonów PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach do pracy rewidentów wagonów w PKP w Tarnowskich Górach. Poprzez KO „S” ujawniono problemy i przyczyny z przekroczeniami czasu pracy przez maszynistów (ponad 16 godz.). W rozmowie z przewodniczącym Węzłowej Rady Zakładowej i sekretarzem Komitetu Zakładowego (KZ) PZPR Węzła PKP Karsznice pozyskano dane dotyczące wysłanych skarg i zażeń na pracę Służby Ruchu i Wagonowni w Tarnowskich Górach. Po realizacji przedmiotowego planu przedsięwzięć w sprawie i ustaleniu źródeł dotyczących niezadowolenia maszynistów Lokomotywowni w Zduńskiej Woli-Karsznicach, SB przesłała informację 1 lutego 1976 r. do I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego

Słowny opis zagrożenia sporządził ppłk. Marian Śmiałek, naczelnik Wydziału III KW MO w Sieradzu, k. 2-19.

(KW) PZPR w Sieradzu. Jednocześnie miesiąc wcześniej, tj. 3 stycznia 1976 r. sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Zgrzyt” została przesłana do dalszego prowadzenia Wydziałowi III „A” KW MO w Katowicach, z uwagi na to, że większość źródeł zagrożeń występowało na Śląsku. Wydział III „A” KW MO w Katowicach, po zebraniu drogą oficjalną materiałów dotyczących organizacji pracy na ww. zakładzie pracy, 25 marca 1976 r. zwrócił teczkę obiektową krypt. „Zgrzyt” (nr SI-1681) do Wydziału III SB w Sieradzu, sugerując, że „sprawa ta winna znaleźć swoje rozwiązanie w porozumieniach kierownictwa pomiędzy DOKP w Gdańsku a DOKP w Katowicach”. W wyniku obopólnych konsultacji, m.in. w dziale Trakcji PKP w Karsznicach ze Stacją i Wagonownią w Tarnowskich Górach (prowadzonych z inspiracji SB i koordynowanych przez wojewódzką instancję partyjną) trudną sytuację ostatecznie zażegnano, co przyczyniło się do rozładowania nastrojów niezadowolenia pracowników Lokomotywni PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach. Nadal jednak pracownicy lokomotywowni przez dłuższy czas szeroko komentowali, że wina leżała po stronie kierownictwa partyjnego przy DOKP w Katowicach (m.in. za brak nadzoru nad PKP Tarnowskie Góry, które „doprowadziło do marnotrawca i niegospodarności czasem pracy innych kolejarzy i taborem kolejowym w Karsznicach”). Sprawę krypt. „Zgrzyt” ostatecznie zakończono i przekazano do archiwum Wydziału „C” KW MO w Sieradzu³⁶.

Sprawę tematyczną operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Rzemieślnik”** (nr ewid. SI-2709), w związku z nastrojami niezadowolenia na tle płacowym wśród pracowników wagonowni węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice, prowadził w okresie od 30 stycznia do 24 maja 1979 r. także st. inspektor Józef Baniak. W sprawie zaangażowano 7 osobowych źródeł informacji, pochodzących ze środowiska kolejowego tj.: KO „SF”, „FM”, „WM”, „WR”, „P”, „WK”, „WB”. Wśród pracowników Zespołu Rewizji Technicznej, zatrudnionych przy naprawie wagonów bez wyłączenia ich z ruchu oraz rzemieślników zatrudnionych w Warsztatach Wagonowni (85 osób) i na posterunkach rewidencckich (80 osób), zapanował nastrój niezadowolenia na tle płacowym. Przyczyną powstałego zagrożenia społecznego w zakładzie pracy było (pomimo uchwały Rady Ministrów nr 187/78 z 20 grudnia 1978 r.) nieprzyznanie rzemieślnikom dodatku (4 zł za godz.) za pracę wykonywaną w trudnych warunkach eksploatacyjnych kolei, jaką otrzymali niektórzy pracownicy PKP (dyżurni ruchu, manewrowi, ustawiacze, rewidenci wagonowi). Strajkująca grupa domagała się podania przyczyn niedotrzymania obiecanego dodatku od kierownictwa węzła karsznickiego. O powyższej, napiętej sytuacji, poinformowano wojewódzkie władze polityczne PZPR w Sieradzu. Rada Zakładowa PKP wysłała także pismo do ministra komunikacji, w którym poparła żądania pracownicze. Problem ten poruszono także w czasie wizyty kierownictwa partyjnego węzła w Zarządzie Głównym Związku Zawodowego Kolejarzy w Warszawie. Na bazie danych zebranych przez SB i uzyskanych z Zarządu Głównego Kierownictwa Węzła oraz

36 AIPN Ld 038/30, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Zgrzyt”. Słowny opis zagrożenia sporządził płk. Marian Śmiałek, naczelnik Wydziału III KW MO w Sieradzu, k. 2-19; Omówienie materiałów wraz z planem przedsięwzięć operacyjnych, oprac. kpt. Cz. Pędzieszczyk, z-ca naczelnika Wydziału III KW MO w Sieradzu, k. 31-34.

Rady Zakładowej, przedmiotowy dodatek został ostatecznie przyznany pracownikom Wagonowni w miarę uzyskiwania funduszy na ten cel. Zagrożenie strajkiem na kolei zostało zażegnane, a sprawę „Rzemieślnik” zakończono i złożono do archiwum Wydziału „C” KW MO w Sieradzu³⁷.

W okresie od 9 października 1979 r. do 10 lutego 1980 r., w związku z nastrojami niezadowolenia wśród pracowników PKP Zduńska Wola-Karsznice, spowodowanym brakiem węgla deputatowego, prowadzono tematyczną sprawę operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Deputat”** (nr ewid. SI-2936, dział: szkodnictwo). Sprawą kierował st. insp./ppor. Jacek Pundyk³⁸. Z ustaleń funkcjonariusza operacyjnego SB wynikało, że magazyn filialny PKP Zduńska Wola-Karsznice (złożyło w 1978 r.) złożył zapotrzebowanie do Zarządu Zaopatrzenia DOKP w Gdańsku na 8 tys. ton węgla na rok 1979. W ramach złożonego zamówienia magazyn filialny otrzymał dotąd trzy dostawy węgla z Centrali Zbytu Węgla (CZW) w Katowicach o łącznej masie 2 880 ton (uprawnionych do odbioru węgla deputatowego było ogółem 3 600 pracowników kolei). W związku z występującymi brakami węgla, magazyn filialny interweniował u Dyrekcji Regionalnej Kolei Państwowych (DRKP) w Bydgoszczy i w Zarządzie Zaopatrzenia DOKP w Gdańsku oraz bezpośrednio w CZW w Katowicach. Napięta sytuacja wywołała poruszenie

37 AIPN Łd 038/198, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Rzemieślnik”.

38 Jacek Pundyk, ur. 4 stycznia 1948 r. w m. Unieście, woj. Koszalin, s. Kazimierza. Pochodzenie: inteligenckie. Wykształcenie: średnie, z zawodu: kreślarz. Przynależność polityczna: od 1967 r. PZPR. W latach 1967-1968 pracował jako kreślarz w Biurze Projektowym Budownictwa Morskiego. Od 24 października 1968 do 16 października 1970 r. odbywał obowiązkową służbę wojskową w 12 Dywizji Zmechanizowanej (JW 3427 „R”) w Szczecinie. Z dniem 1 grudnia 1970 r. przyjęty do pracy w KW MO w Szczecinie, insp. w okresie służby przygotowawczej, od 26 września 1972 r. do 19 lipca 1973 r. ukończył Oficerską Szkołę Nr 1 SB MSW w Legionowie. 11 maja 1972 r. w dyspozycji komendanta KW MO w Szczecinie. Od 20 lipca 1972 r. insp. Wydziału II SB KW MO w Szczecinie. 21 listopada 1973 r. insp. Wydziału III SB KW MO w Szczecinie. 19 lipca 1975 r. przeniesiony do dyspozycji komendanta KW MO w Lesznie, 13 sierpnia 1975 r. st. insp. Wydziału III SB KW MO w Lesznie. 17 stycznia 1978 r. kierownik Sekcji Wydziału III SB KW MO w Lesznie. 13 lipca 1979 r. przeniesiony do dyspozycji komendanta KW MO w Sieradzu. Od 7 sierpnia 1979 r. st. insp. Wydziału III „A” SB KW MO w Sieradzu. 1 stycznia 1981 r. odwołany ze stanowiska i przydzielony na własną prośbę na etat st. insp. Wydziału Szkolenia KW MO w Sieradzu. 31 sierpnia 1982 r. we Wrocławiu brał czynny udział w pacyfikacji ulicznej manifestacji podczas trwania stanu wojennego jako z-ca dowódcy Zgrupowania ROMO ds. polityczno-wychowawczych. Na skutek starcia z demonstrantami został poparzony środkami chemicznymi. Od 14 września 1983 r. st. insp. Wydziału Polityczno-Wychowawczego WUSW w Sieradzu. 31 grudnia 1989 r. zwolniony z organów MO, przeszedł na emeryturę MSW. Zmarł 27 maja 2015 r. w Sieradzu. Awanse: kpr. WP (3.12.1970), sierż. (10.07.1972), ppor. (29.06.1973), por. (23.09.1983). AIPN Łd 615/1, WUSW w Łodzi, Kartoteka funkcjonariuszy SB/MO: Pundyk Kazimierz, ur. 4 stycznia 1948 r., k. 709; AIPN Łd 534/45242, Akta paszportowe: Pundyk Jacek, ur. 4 stycznia 1948 r.; AIPN Łd 0228/24, WUSW w Sieradzu, Ap. funkcjonariusza MO: Pundyk Jacek, ur. 4 stycznia 1948 r.

w środowisku kolejowym, które krytycznie wypowiadało się wobec władz PZPR. W rozmowach grożono także kradzieżą węgla na kolei – wprost z wagonów przejeżdżających magistrale węglową. W sprawie SB wykorzystwała osobowe źródła informacji. tj. KO „WJ”, „SW” oraz TW ps. „Buk” i ps. „Jan”. O trudnej sytuacji w węźle – na odcinku dostaw węgla i związanych z tym skutkiem – poinformowano dwukrotnie wojewódzkie władze PZPR w Sieradzu. Ponadto 15 września 1979 r. delegacja pracowników PKP Zduńska Wola-Karsznice uczestniczyła w spotkaniu z ministrem komunikacji w Warszawie Mieczysławem Zajfrydem (b. kolejarzem), gdzie przedstawiono sytuację na kolei, w tym sprawę braku węgla dla jej pracowników. Obrady przebiegały bez specjalnych zakłóceń. Przedstawiciele PKP z nadziejami na poprawę sytuacji wrócili do Karsznic. Przeprowadzono zatem rozmowy profilaktyczne z kierownictwem węzła PKP³⁹:

„W wyniku powyższych przedsięwzięć nastrój niezadowolenia zlikwidowano na drodze: zwiększonych dostaw węgla deputatowego, zlikwidowano problem związany z ogrzewaniem pomieszczeń Oddziałów Trakcji, pożyczając węgiel z innych zakładów pracy ze Zduńskiej Woli oraz Stacji PKP w tym mieście”.

Sprawę zakończono i złożono do archiwum w Wydziale „C” KW MO w Sieradzu.

7 sierpnia 1978 r. założono sprawę zagadnieniową operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Karambol”** (nr ewid. SI-2530, dział: szkodnictwo), wobec pracowników węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice: Jerzego Cyka, s. Wendelina, ur. 30 lipca 1938 r., maszynisty pociągu nr 95387 z Lokomotywni Karsznice; Zbigniewa Kazimierczaka, s. Stanisława, ur. 18 grudnia 1950 r., młodszego maszynisty z Lokomotywni Karsznice; Czesława Kota, s. Józefa, ur. 6 listopada 1926 r., zwrotniczego Posterunku ZWKA nr 11 w Marzeninie oraz Grażyny Mirowskiej, c. Czesława, ur. 19 kwietnia 1959 r., dyżurnej ruchu z Kustrzyc – podejrzanych o niedopełnienie obowiązków i spowodowanie kolizji pociągów na szlaku kolejowym Kustrzyce-Zduńska Wola-Karsznice. Sprawę prowadził por. Józef Baniak. Do śledztwa wykorzystano 4 TW o ps. „Rom”, „Buk”, „E” i „Jan” oraz 8 KO o ps. „FS”, „BS”, „K”, „WM”, „BP”, „PF”, „S”, „EP”. TW ps. „E” był członkiem Komisji Powypadkowej (wysłany z DOKP w Gdańsku), prowadzony przez Wydział III „A” KW MO w Gdańsku. Funkcjonariusz operacyjny SB Józef Baniak ustalił m.in., że 7 sierpnia 1978 r. ok. godz. 4.35 na 161 km szlaku kolejowego Kustrzyce-Zduńska Wola-Karsznice, na pozostawione na torze nr 1 ok. 650 m. przed semaforem „A” posterunku blokowego Kustrzyce 12, wagonów przez pociąg towarowy nr 95381, relacji Śląsk – Porty, najechał pociąg towarowy nr 4149. W wyniku kolizji zostało rozbitych 12 wagonów załadowanych miałem węglowym oraz lokomotywa elektryczna ET 21-487, ścięto trzy słupy trakcyjne, zerwano sieć trakcyjną na torze nr 1, na długości ok. 200 m (tor nr 1 został zniszczony na długości ok. 50 m). Przerwa w ruchu na obu torach wyniosła ok. 12 godz. natomiast straty bezpośrednie wyniosły ok. 7 mln zł. Ponadto w wyniku katastrofy kolejowej, Stanisław Walczak (maszy-

39 AIPN Łd 038/128, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Deputat”.

nista pociągu nr 41497), Ryszard Formiński (pomocnik elektrowozu/młodszy maszynista), Józef Ziółkowski (kolejarz) i Jan Kabulski (pomocnik maszynisty), doznali ciężkich i lekkich obrażeń ciała, a następnie trafili do szpitala w Sieradzu (wszyscy poszkodowani kolejarze zamieszkiwali w Zduńskiej Woli). Funkcjonariusze grupy operacyjno-dochodzeniowej KW MO w Sieradzu i KK MO w Zduńskiej Woli-Karsznicach pod kierownictwem insp./kpt. Edwarda Pietrzaka z Sieradza podjęli się pierwszych czynności wyjaśniających na miejscu zdarzenia. Szczegółowe przyczyny wypadku oraz wysokości strat ustaliła specjalna komisja DOKP. Z jej ustaleń wynikało, że główną przyczyną było „pozostawienie na torze 12 wagonów, w których nastąpiło zerwanie sprzętu cięgowego na gwincie w pociągu nr 95381, brak sprawdzenia nocnego osygnalizowania na końcu pociągu i bezzasadne wciśnięcie przycisku „Stkp – przez co potwierdzono zwolnienie toru nr 1, dopuszczając do wjazdu na ten tor innego pociągu o nr 41497”. Ponadto maszynista pociągu nr 41497 z Lokomotywni Karsznice, który prowadził pociąg nie zachował ostrożności „nie obserwował szlaku oraz nie utrzymywał łączności radiowej z dyżurnymi ruchu w wyniku czego bez hamowania szybkością 70 km. na godz. uderzył w pozostawione na torze nr 1 wagony”. Winnych zdarzenia oskarżono o nieumyślne spowodowanie katastrofy kolejowej oraz niedopełnienie obowiązków służbowych przez pracowników PKP. 16 marca 1979 r. Sąd Rejonowy w Łasku (nr sprawy: IIK.128/79) skazał (z art. 136 §2 k.k.): Czesława Kota na 2 lata pozbawienia wolności, Jerzego Cyka na 3 lata i 6 miesięcy, Zbigniewa Kaźmierczaka na 3 lata i Grażynę Mirowską na 1 rok i 6 miesięcy więzienia. Na podstawie art. 73, 74 §1 k.k., oskarżonym C. Kotowi i G. Mirowskiej, orzeczone kary zawieszono warunkowo na okres 3 lat. Sprawę „Karambol” zakończono 31 marca 1979 r. i złożono do archiwum Wydz. „C” KW MO w Sieradzu⁴⁰.

Sprawę operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Dyscyplina”** (nr ewid. SI-2514) prowadził st. insp. Józef Baniak w okresie od 31 lipca do 14 października 1978 r. W związku z doniesieniem pisemnym zawiadowcy stacji PKP Zduńska Wola podjęto się rozpoznania niektórych pracowników węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice, którzy „obniżyli dyscyplinę rozładunkową z niepełnym wykorzystaniem czasu pracy i środków transportu, ponadto narzekają na niedostateczną ilość sprzętu technicznego co mogło skutkować niekorzystnie dla gospodarki narodowej”. Do inwigilacji tegoż środowiska wykorzystano kilkunastu KO: „KK”, „GST”, „WK”, „JG”, „G”, „A”, „KF”, „L”, „LF”, „W”, „C”. Podczas dochodzenia potwierdzono uzyskaną informację przez Wydział II KW MO w Kaliszu/DRKP w Ostrowie Wielkopolskim, z którego wynikało, że „Przedsiębiorstwo Spedycji Krajowej Zduńska Wola przetrzymało w I półroczu br. 1167 wagonów na kilka godzin, PSK Łask 2168 wagonów na 28327 godz. oraz STW Wieluń 592 wagony na 7424 godz.”. Przetrzymanie tak znacznych ilości wagonów były główną przyczyną zaniżonych przewozów przez DRKP w Ostrowie Wielkopolski, która obsługiwała, m.in. województwo kaliskie i sieradzkie. Problemem dla rozwiązania zaistniałej sytuacji

40 AIPN Łd 038/250, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Karambol”.

był także brak dostatecznej liczby pracowników w Przedsiębiorstwie Spedycji Krajowej (PSK) w Zduńskiej Woli, Łasku i w Spółdzielni Transportu Wiejskiego w Wieluniu, obsługujących miejscowe stacje PKP. W wymienionych przedsiębiorstwach transportowych zatrudniono ogółem 435 pracowników, wolnych etatów było dla 78 osób (zwłaszcza dla pracowników do rozładunku ręcznego). Występowały również braki w sprzęt (suwnice, świdy do węgla, samochody ciężarowe). Część sprzętu będąca na stanie była w znacznie stopniu wyeksploatowana. Zebrane informacje o sytuacji dotyczące przetrzymywania wagonów, zostały przesłane przez SB do wojewódzkich władz polityczno-administracyjnych. Sprawa ta była również przedmiotem rozmów prowadzonych z kierownikami jednostek transportowych oraz narady przedstawicieli PSK w Wojewódzkim Sztabie ds. Przewozów w Sieradzu 4 października 1978 r. oraz w Zarządzie PSK w Warszawie 5 października 1978 r., gdzie poruszano temat poprawy sytuacji na odcinku prac przeładunkowych. Kierownictwo Zarządu PSK zapewniło przedstawicieli jednostek terenowych, iż dołoży wszelkich starań, iż zwiększy dostawy sprzętu oraz podwyższy stawki płac dla pracowników do rozładunku ręcznego. Według J. Baniaka „sytuacja uległa znacznej poprawie i wszystko wskazywało na to, iż w najbliższym czasie problem ten zostanie całkowicie rozwiązany”. We wnioskach końcowych sprawy krypt. „Dyscyplina” funkcjonariusz napisał, że „podjęte z naszej strony działania pozwoliły na poprawę sytuacji na odcinku przetrzymywania wagonów. Całkowite rozwiązanie problemu jest aktualnie niemożliwe z przyczyn obiektywnych”, zatem postanowiono zakończyć sprawę i złożyć w archiwum Wydziału „C” KW MO w Sieradzu⁴¹.

W okresie od 15 marca do 4 kwietnia 1978 r. prowadzono sprawę operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Odmowa”** (nr ewid. SI-2353) wobec Borysława Zielińskiego, s. Erwina, ur. 28 marca 1942 r., przewodniczącego Oddziałowej Rady Zakładowej PKP Zduńska Wola-Karsznice, podejrzanego o namawianie pracowników do odmowy przyjęcia zaniżonej przez kierownictwo zakładu premii i nowych angaży. W celu rozpoznania sytuacji i ustalenie faktów wykorzystano TW ps. „Piotra” i KO „MF”, KO „B”, KO „L”, „JJ”. Według ustaleń st. insp. Józefa Baniaka, kierownictwo Lokomotywni podjęło decyzję o obniżeniu premii, które uzasadniło niewykonaniem przez dział Spalinowozowi planowanych zadań napraw lokomotyw w minionym miesiącu. Zdaniem niezadowolonych pracowników PKP, decyzja taka była dla nich krzywdząca, gdyż trudności z wykonawstwem planowanych zadań spowodowane były brakiem części zamiennych. Przyczyny obniżenia premii były także przedmiotem rozmów KZ PZPR i Węzłowej Rady Zakładowej z zainteresowanymi pracownikami. Mimo podjętych kroków przez „czynniki polityczno-społeczne” nie uzyskano wspólnego porozumienia. O sytuacji wśród załogi Spalinowozowi poinformowano KW PZPR w Sieradzu, natomiast kierownictwo Lokomotywni o zaistniałym fakcie poinformowało DRKP w Bydgoszczy, która obawiając się eskalacji protestu zgodziła się wypłacić obiecane premie w pełnej wysokości (15%). Według SB „w dn. 30 marca 1978 r. z ob. Zielińskim, który był głównym prowodyrem

41 AIPN Łd 038/162, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Dyscyplina”.

zamętu przeprowadzona została rozmowa profilaktyczna w czasie, której wykazano mu niewłaściwe postępowanie. Ponieważ nastrój niezadowolenia został rozładowany sprawę postanowiono zakończyć i złożyć w Wydziale „C” KW MO w Sieradzu⁴².

Od 1 marca do 29 kwietnia 1977 r. oraz od 25 lutego do 31 maja 1977 r. prowadzono dwie tematyczne sprawy operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Rozjazd”** (nr ewid. SI-1956)⁴³, w którym wykorzystano doniesienia TW „Janusza” i TW „Buka” oraz sprawę operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Hak”** (nr ewid. SI-1952)⁴⁴, w której wykorzystano 3 TW o ps. „Rom”, „Janusz” i „Buk” oraz 8 osobowych źródeł informacji (KO) oraz sprawę o **krypt. „Tor”** (nr ewid. SI-2267) – w okresie od 21 grudnia 1977 do 4 kwietnia 1978 r.⁴⁵ Wszystkie wspomniane rozpracowania założono w związku ze złym stanem torów, rozjazdów i zwrotnic na stacji PKP Zduńska Wola-Karsznice, tj. z zaniebdaniami w obiektach gospodarki narodowej, stwarzającej groźbę powstania poważnego wypadku nadzwyczajnego.

W okresie od 21 września do 29 listopada 1976 r. tematyczną sprawę operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Elektrowóz”** (nr ewid. SI-1859) prowadził st. insp. Józef Baniak z Wydziału III KW MO w Sieradzu. Założono ją głównie w celu wyjaśnienia przyczyn niepełnego wykorzystania czasu pracy, sprzętu i środków transportu przez pracowników Elektrowozowni oraz ustalenia osób za ten stan odpowiedzialnych z Węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice. W sprawie wykorzystano doniesienia 3 TW – ps. „Kazimierza” i „Piotra” – oraz 3 KO. SB ustaliła m.in., że decyzją DOKP w Gdańsku wprowadzono w Dziale Elektrowozowni Węzła PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach, zatrudniających ok. 300 pracowników, system pracy 12 godz. z dniem wolnym, co wiązało się ze skróceniem czasu przeglądów elektrowozów z 8 godz. na 6 godz. Istniejący stan rzeczy był przedmiotem obserwacji i zbierania przez SB krytycznych komentarzy pracowników PKP na temat wydajności i obniżenia dyscypliny pracy⁴⁶.

Od 16 maja do 19 listopada 1980 r. prowadzono sprawę tematyczną o **krypt. „Rozszczępienie”** (nr ewid. SI-3204, dział: szkodnictwo), wobec personelu technicznego węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice: Leokadii Miłkowskiej, c. Jana, ur. 12 marca 1948 r.; Mariana Tomaszewskiego, s. Józefa, ur. 28 sierpnia 1922 r.; Augusta Strąka, s. Jana, ur. 13 października 1960 r. – podejrzanych o pozostawienie na torach przed stacją Chorzew-Siemkowie 48 wagonów kolejowych, pozostałych tam na skutek rozczepienia się pociągu (zaniedbanie służbowe stwarzające groźbę katastrofy w komunikacji kolejowej, powodującej zagrożenie życia lub zdrowia ludności). W celu rozpoznania sytuacji i odnalezienia winnych, wykorzystano doniesienia TW ps. „Pomocnika” i 2 KO ps. „WM” i „SB”. Oficer operacyjny SB Jacek Pundyk prowadzący sprawę,

42 AIPN Łd 038/128, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Odmowa”**.

43 AIPN Łd 038/78, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Rozjazd”**.

44 AIPN Łd 038/89, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Hak”**.

45 AIPN Łd 038/127, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Tor”**.

46 AIPN Łd 038/62, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Elektrowóz”**.

podjął się działań profilaktycznych i za pośrednictwem wspomnianych delatorów ustalili winnych, którzy ostatecznie przyznali się do zarzucanych czynów, a DRKP w Bydgoszcy ukarała ich upomnieniem/naganą. Sprawę zakończono z poinformowaniem władz administracyjnych⁴⁷.

W okresie od 21 grudnia 1977 r. do 30 stycznia 1979 r. prowadzono sprawę operacyjnego sprawdzenia o **krypt. „Maszynista”** (nr ewid. SI-2268) w związku z nastrojami niezadowolenia w postaci negatywnych i krytycznych wypowiedzi maszynistów pod adresem administracji zakładu pracy, instruktorów i kierownika resortu (dotyczyło głównie trudnych warunków pracy na Węźle PKP Zduńska Wola-Karsznice). W rozpracowanie zaangażowano TW o ps. „Rom” oraz 14 KO. Z ustaleń SB wynikało, że nastrój niezadowolenia dotyczył zbyt krótkiego wypoczynku maszynistów po zakończonej pracy, co powodowało ich przemęczenie i niepełną sprawność psychofizyczną w pracy, skutkująca opieszalym i pobieżnym wykonywaniem badań technicznych pociągów (przemęczenie maszynistów miało związek z przepracowaniem 250 godz. miesięcznie). Stan nastrojów drużyn kolejowych najlepiej odzwierciedlał napis wykonany na ścianie jednego z elektro-wozów: „Jeżeli w więzieniu nie zginiysz to w wypadku zginiesz”. Kolejne zarzuty maszynistów w stronę kierownictwa były następujące: wydłużenie czasu przejazdu pociągów na trasie Karsznice – Tarnowskie Góry, który wynosił 16 godz. (wcześniej parowozem trasa w obie strony pokonywana była w ciągu 12 godz.), nadmierna ilość przejazdów maszynistów pociągami pasażerskimi (co było przyczyną krótszego wypoczynku maszynistów, trwającego zaledwie 12 godz.). Szczególnie niezadowoleni byli młodzi pracownicy, którym taki system dezorganizował życie prywatne. Niezadowolenie przejawiało się też w krytyce służby ruchu, której zarzucano niewłaściwe formowanie składów pociągów na stacjach początkowych, co zmuszało maszynistów do zwalniania biegów pociągów do 50 km/h. Czynności operacyjne SB ukierunkowane było na rejestrowaniu krytycznych komentarzy załogi wobec warunków pracy i władzy zwierzchniej oraz obserwowaniu rozwoju niezadowolenia, o którym poinformowano właściwe władze PZPR. Zarejestrowano protesty, m.in. w związku z zatrzymaniem maszynisty Czesława Danielewskiego i uwięzieniem go w areszcie jako podejrzanego o spowodowanie katastrofy kolejowej w Kraskach. 2 marca 1978 r. Danielewski został ostatecznie zwolniony przez Prokuraturę Wojewódzką w Koninie i wrócił do pracy w charakterze rzemieślnika w warsztacie Parowozowni. SB zarejestrowała także niezadowolenia maszynistów na podłożu: braków w magazynach części zamiennych do napraw wagonów (wiązało się z pobieżnym wykonywaniem przeglądów technicznych wagonów), wadliwe funkcjonujących niektórych urządzeń sygnalizacyjnych, braków akumulatorów do sygnałów końca pociągu, niewłaściwie ogrzewanych kabin maszynistów w lokomotywach, braku odpowiednich pomieszczeń do wypoczynku personelu drużyn lokomotywowych⁴⁸.

47 AIPN Łd 038/292, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Rozszczepienie”.

48 AIPN Łd 038/178, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Maszynista”.

W związku z kolejnymi nastrojami niezadowolenia na tle płacowym wśród maszynistów Lokomotywni Węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice w okresie od 3 sierpnia do 14 września 1977 r. oraz w 1979 r. sieradzka SB prowadziła dwie sprawy operacyjnego sprawdzenia **krypt. „Limit”**⁴⁹ oraz **krypt. „Regulamin”**⁵⁰. Rozpracowania prowadził oficer operacyjny Józef Baniak. Pracownicy PKP mogli otrzymywać podwyższenie grupy uposażenia dodatku służbowego co 2 lata, co zagwarantowała im Północna Dyrekcja PKP w Gdańsku (zleciła RDKP w Bydgoszczy, m.in. przez awansowanie 10% pracowników z Lokomotywni Węzła Zduńska Wola-Karsznice, ustalając podwyżkę, średnio po 300 zł. od osoby). Zastosowano tzw. widelki płacowe nie więcej niż 500 zł na ten cel. Niestety na 1839 pracowników przewidziano podwyżki jedynie dla 200 pracowników i przeznaczono tylko 40 tys. zł., co wywołało w tym gronie maszynistów protest. 1 sierpnia 1977 r. do DOKP w Gdańsku udała się delegacja w składzie: Antoni Ałaszewski (wiceprzewodniczący Węzłowej Rady Zakładowej w Zduńskiej Woli-Karsznicach), Jerzy Danielewski (maszynista i I sekretarz Oddziałowej Organizacji Partyjnej) i Jerzy Skalski (maszynista). Przedstawiono postulat zwiększenia limitu awansów do 220. Sprawa nabrała rozgłosu we władzach kolejowych i partyjnych oraz spowodowała, że SB podjęła się ustaleń wewnętrznej sytuacji w zakładzie. Do rozpracowania wykorzystano TW ps. „Rom” i TW ps. „Buk” oraz KO (w celu zapewnienia dopływu informacji o aktualnej sytuacji na zakładzie i atmosferze wśród pracowników Lokomotywni, szczególnie maszynistów). Celem SB było niedopuszczenie do eskalacji protestów, które mogłyby przyczynić się do miejscowych wystąpień, strajku lub przerw w pracy. Skutkowałoby to zakłóceniami na magistrali węglowej.

Sprawy obiektywne dotyczące pracowników węzła kolejowego, działacze Rady Zakładowej PKP Zduńska Wola-Karsznice i NSZZ „Solidarności”

W latach 1980-1983 aktywnymi działaczami NSZZ „Solidarności”⁵¹, pracującymi w PKP Zduńska Wola-Karsznice, którzy objęci zostali rozpracowywaniem sieradzkiej SB byli m.in. przewodniczący Komisji Zakładowej (KZ) przy Lokomotywni Pozaklasowej Mirosław Łeń⁵², Henryk Majewski (dział Wagonownia), Kazimierz Majewski

49 AIPN Łd 038/101, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Limit”.

50 AIPN Łd 038/187, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Regulamin”.

51 D. Trzeczczak, *NSZZ „Solidarność” w Zduńskiej Woli w latach 1980-1989*, Zduńska Wola 2011.

52 Mirosław Łeń, ur. 6 sierpnia 1950 r. w Zduńskiej Woli, s. Jana i Anny z Gwoździków, zam. przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 4/11. Pochodzenie: robotnicze. Wykształcenie: średnie techniczne, z zawodu: technik elektryk. Bezpartyjny. Od 1 marca 1973 r. zatrudniony jako rzemieślnik w PKP w Zduńskiej Woli-Karsznicach, od 1978 r. na etacie maszynisty elektrowozu. Od 1 października 1980 r. założyciel i przewodniczący KZ NSZZ „Solidarność”/KZ w Oddziale Lokomotywni PKP, a zarazem członek Prezydium Delegatury ZR NSZZ „Solidarność” Ziemia Łódzka w Zduńskiej Woli pod przewodnictwem Romana Jarmuszkiewicza (członek „S” przy DOKP w Gdańsku). W okresie od 5 do 10 września 1981 r. delegat z Delegatury ZR NSZZ „S” Ziemia Łódzka w Zduńskiej Woli na I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ

(dział Wagonownia), Zbigniew Dudkiewicz (maszynista)⁵³, Andrzej Szerypo, Zbigniew Ludwisiak (maszynista), Czesław Supernat (administracja Lokomotywni), Ryszard Supernat, Wiesław Krzywaźnia (przewodniczący KZ przy Służbie Ruchu), Stanisława

„Solidarność” w Gdańsku. W związku z rozpowszechnianiem przez „Solidarność” w PKP Karsznice plakatów i ulotek na temat IX Zjazdu PZPR, SB przeprowadziła z nim rozmowę ostrzegawczą. 13 grudnia 1981 r. przed godz. 12 w nocy został internowany przez Wydział II „R” SB, KW MO w Sieradzu w ramach spec. akcji MSW o krypt. „Jodła”. Osadzony wraz z innymi internowanymi w areszcie KM MO w Zduńskiej Woli przy ul. Dąbrowskiego, a następnie przewieziony do Zakładu Karnego w Sieradzu. 24 grudnia 1981 r. zwolniony z więzienia po interwencji, m.in. kierownictwa zakładu pracy. Oddelegowany pod nadzór maszynisty lokomotywy, objęty agenturalną inwigilacją SB. W lutym 1983 r. wraz z rodziną wyemigrował do Szwecji. Komunistyczne władze PRL pozbawiły go obywatelstwa i odebrały paszporty. Zam. na stałe w Sztokholmie, gdzie pracował jako robotnik, a następnie kierownik utrzymania taboru kolejowego jednostek elektryczno-szynowych. W latach 1998-2020 prezes Dellner Couplers AB z siedzibą w Polsce (szwedzkiego producenta w zakresie systemów połączeń pociągów). Zob. APIN BU 2911/1, MSW w Warszawie, Kartoteka ogólnoinformacyjna Biura „C” MSW, Mirosław Łeń, k. 1798; AIPN Gd 003/166, t. 13, WUSW w Gdańsku, Sprawa obiektowa krypt. „Klan”/„Związek” dot. ochrony operacyjnej działalności NSZZ „Solidarność” w Gdańsku w 1981 r., Charakterystyka delegatów na I Krajowy Zjazd „Solidarności” z woj. sieradzkiego, WUSW w Sieradzu, 24 sierpnia 1981 r., k. 284-285; AIPN Ld 0081/10, WUSW w Łodzi, Kartoteka zniszczeniowa WUSW w Łodzi, Piotrkowie Tryb., Sieradzu i Skierniewicach, k. 1201; AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988), Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej. Jednostki prowadzące: Wydział IIIA/Wydział V KW MO/WUSW w Sieradzu, k. 111, 135, 137, 222; AIPN Ld 0217/2, WUSW w Sieradzu, Kartoteka internowanych: Mirosław Łeń, ur. 6 sierpnia 1950 r., k. 17; AIPN Ld 053/35, t. 12, WUSW w Sieradzu, Akta internowanego: Łeń Mirosław, ur. 6 sierpnia 1950 r.; AIPN Ld 0220/1, WUSW w Sieradzu, Kartoteka paszportów konsularnych WUSW w Sieradzu: Mirosław Łeń, ur. 6 sierpnia 1950 r., k. 378; AIPN Ld 534/18177, WUSW w Sieradzu, Akta paszportowe: Łeń Mirosław, ur. 6 sierpnia 1950 r., AIPN Sz 0012/260, t. 1, WUSW w Szczecinie, Informator o delegatach na I Krajowy Zjazd NSZZ „Solidarność”, wrzesień – październik 1981 r., cz. 1, MSW Biuro „C”, Warszawa 1984 r.; A. Czyżewski, *NSZZ „Solidarność” Region Ziemia Sieradzka* [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980-1909, t. 4, Polska Zachodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 560; D. Trzeszczak, *NSZZ „Solidarność”...*, s. 106; Relacja ustna Mirosława Łenia z 29 maja 2025 r. (notatka z rozmowy w zbiorach autora).

- 53 Zbigniew Dudkiewicz, ur. 27 października 1943 r. w Zduńskiej Woli, s. Stanisława. Pochodzenie: robotnicze. Bezpartyjny. Z zawodu: maszynista PKP Karsznice. Kontrolowany przez kpt. J. Baniaka w ramach sprawy obiektowej krypt. „Kolejarz”. Występował również w sprawie obiektowej krypt. „Pozytywni”. Podczas Akcji krypt. „Klon” podpisał oświadczenie, że zaprzestanie działalności antypaństwowej. Zob. AIPN BU 2912/1, MSW w Warszawie, Kartoteka odtworzeniowa: Zbigniew Dudkiewicz, ur. 1943 r., k. 1677; AIPN Ld 0081/10, WUSW w Łodzi, Kartoteka zniszczeniowa: Zbigniew Dudkiewicz, ur. 27 października 1943 r., k. 208; AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988). Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej.

Domańska, Wiesława Sadzińska (dyżurna ruchu), Wojciech Motyl (brygadzysta), Stanisław Gadomski (kierownik eksploatacji), Krzysztof Jabłoński (brygadzysta), Bogdan Łuczak (brygadzysta) i Jan Domasik (lekarz zakładowy).

Ryc. 9. Mirosław Leń, lata 70. XX w.

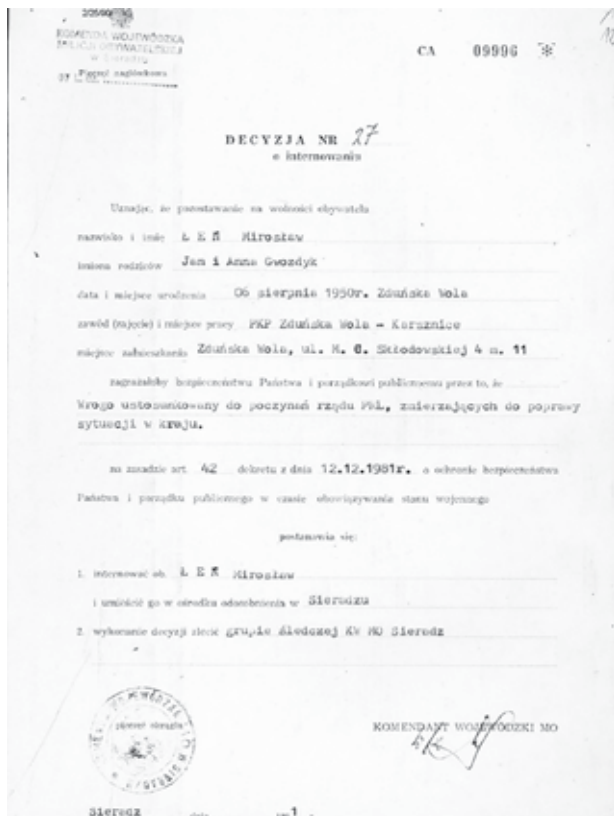
Źródło: AIPN Ld 053/35, t. 12, KW MO w Sieradzu, Akta internowanego: Leń Mirosław, k. 3

Od 1980 r. prowadzono wobec kilkunastu działaczy NSZZ „Solidarność” sprawy: obiektową o krypt. „Pozytywni”, w której odnaleźć można m.in. szczegółowy „Plan działań operacyjnych KW MO Sieradz w zakresie ochrony NSZZ >>S<< na okres trwania I Krajowego Zjazdu >>S<<” oraz „Wykaz osób objętych Akcją krypt. >>Jodła<< i >>Klon<<” tj. w okresie przed wprowadzeniem i po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce. Ponadto znajdują się tam sprawozdania z realizacji oraz końcowych wyników ww. akcji (przeprowadzonej przez władze komunistyczne na podstawie uchwały Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r., na wniosek Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego). W dokumentach odnotowano, m.in. że⁵⁴:

„7 października 1980 r. w Węźle PKP zawiązał się Komitet NSZZ „Solidarność” w składzie 11 osób, w tym 7 członków PZPR. Spośród 4.5 tys. osobowej załogi zatrudnionych akses przynależności do NSZZ złożyło 2.5. tys. pracowników. [...] W październiku 1980 r. w ramach kolejowego Komitetu NSZZ „S” działało 7 Komitetów Oddziałowych”.

54 W 1978 r. węzeł karsznicki liczył 36 różnych jednostek, w tym jednostki socjalne i szkolne, a ogólna liczba zatrudnionych na węźle wynosiła wówczas 4270 osób, w tym 606 członków PZPR. Zob. J. Śmiałowski, *Zakład Taboru...*, s. 52.

W grudniu 1981 r. „ogółem zaplanowano internowanie 54 członków NSZZ „Solidarność”. Faktycznie z województwa sieradzkiego internowano 39 (w tym 2 delegatów na Krajowy Zjazd i 14 etatowych działaczy „Solidarności”). Jedynym internowanym z PKP Żduńska Wola-Karsznice był maszynista Mirosław Łeń⁵⁵. Jednostkami prowadzącymi sprawę „Pozytywni” zajmowali się: Wydział IIIA/Wydział V KW MO i Wydział II WUSW w Sieradzu⁵⁶.

Ryc. 10. Decyzja nr 27 o internowaniu Mirosława Łenia

Źródło: AIPN Ld 053/35, t. 12, KW MO w Sieradzu, Akta internowanego: Łeń Mirosław, k. 12

- 55 AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988), Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej. Jednostki prowadzące: Wydział IIIA/Wydział V KW MO/WUSW w Sieradzu, k. 137; AIPN Ld 0217/2, WUSW w Sieradzu, Kartoteka internowanych: Mirosław Łeń, ur. 6 sierpnia 1950 r., k. 17.
- 56 AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988), Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej, Informacja dot. niezależnych samorządnych związków zawodowych na terenie woj. sieradzkiego za okres od 10 listopada do 20 listopada 1980 r., k. 111, 222, 228, 233, 243.

W 1982 r. podjęto kolejną sprawę operacyjnego sprawdzenia o krypt. „Drukarnia”, która dotyczyła Edwarda Bąka, s. Kazimierza, ur. 17 sierpnia 1955 r., prowadzona wobec pracownika węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice, podejrzanego o kolportaż ulotek NSZZ „Solidarność”. Jednostką prowadzącą sprawę był Wydział V KW MO w Sieradzu⁵⁷.

W 1984 r. objęto kontrolę operacyjną w ramach kwestionariusza ewidencyjnego o krypt. „Karwat” Henryka Majewskiego, s. Ignacego, ur. 14 listopada 1932 r., przewodniczącego KZ NSZZ „Solidarność” w Wagonowni węzła kolejowego PKP Zduńska Wola-Karsznice. Jednostką prowadzącą sprawę były Wydział II KW MO w Sieradzu⁵⁸.

Ryc. 11. Sztandar KZ NSZZ „Solidarność” Lokomotywowni Pozaklasowej Zduńska Wola-Karsznice
Źródło: ze zbiorów Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli (dar Jerzego Tutuckiego)

W latach 1982-1985 prowadzono sprawę operacyjnego sprawdzenia (SOS) o krypt. „Regres” i „Regres II”, dotyczącą inwigilowanego Wiesława Krzywaźnię, ur. 9 marca 1942 r., przewodniczącego KZ NSZZ „Solidarność” na stacji PKP Karsznice, podejrzanego o kolportaż prasy bezdebitowej. Jednostkami prowadzącymi były: Wydział II KW MO w Sieradzu i SB Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Zduńskiej Woli⁵⁹.

57 AIPN Łd 055/380/ Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Drukarnia”

58 AIPN Łd 055/472/ Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Karwat”

59 AIPN Łd 055/474/ Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Regres”; AIPN Łd 055/527/ Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Regres II”.

W tym samym okresie prowadzono także sprawę o krypt. „Eter” w związku z podejrzeniem wykorzystania radiotelefonów pociągowych węzła PKP Zduńska Wola-Karsznice do transmisji audycji Radia Wolna Europa⁶⁰.

Podsumowanie

Tabor kolejowy Zduńska Wola-Karsznice były w okresie PRL jednym z największych i najważniejszym zakładem pracy na terenie tego miasta. Odgrywał bardzo ważną rolę w życiu mieszkańców tego regionu – zarówno w okresie do II wojny światowej, jak też w czasach późniejszych. W latach 70. i 80. XX w. załoga zakładu kolejowego podejmowała różnego rodzaju protesty o charakterze społeczno-politycznym, w tym o podstawowe prawa do podwyżki płac i *poprawę warunków pracy* oraz próbę działalności o charakterze opozycyjnym, szczególnie w okresie powstania NSZZ „Solidarności”. Wielu z pracowników kolei była inwigilowana, prowadzono nad nimi kontrolę operacyjną (niejawną wobec podejrzanych o działalność sabotażową, wywrotową, antysystemową i opozycyjną). Było to możliwe dzięki tajnemu pozyskaniu osobowego źródła informacji – delatorów, z zastosowaniem dostępnych wówczas środków technicznych. Pomimo pełnej kontroli sieradzkiej bezpieki nad kolejowym i strategicznym przedsiębiorstwem, pracownicy zakładu pracy odegrali ważną rolę w regionie oraz w procesach społecznych, które ostatecznie zapoczątkowały upadek systemu komunistycznego w Polsce. Wytworzone materiały archiwalne w okresie Polski Ludowej przez cywilne organa bezpieczeństwa państwa w województwie sieradzkim, są dzisiaj wymownym świadectwem minionej epoki, w której realia życia społeczno-gospodarczego na kolei miały być podporządkowane partii hegemonicznej (PZPR), rządzącej wówczas klasy robotniczej.

60 AIPN Łd 055/520/ Mikrofilm jacket, WUSW w Sieradzu, Sprawa operacyjnego sprawdzenia krypt. „Eter”.

Aneks

Wykaz osób objętych Akcją krypt. „Klon”⁶¹ przez Wydział II SB KW MO w Sieradzu⁶²

- Krzywaźnia Wiesław, s. Janiny, ur. 8 marca 1942 r., Chałupia Wielka, zam. Zduńska Wola, ul. Getta Żydowskiego 27, wykształcenie średnie, bezpartyjny, dyżurny ruchu PKP Karsznice, przewodniczący KZ NSZZ „Solidarności” przy służbie ruchu.
- Domańska Stanisława, c. Stanisława, ur. 25 października 1946 r., Dobiesławice, zam. Zduńska Wola, ul. Kałużewskiego, wykształcenie średnie, bezpartyjna, zatrudniona PKP Karsznice.
- Supernat Czesław, s. Józefa, ur. 15 kwietnia 1938 r., Czeszków, zam. Zduńska Wola, ul. 1 Maja 10, wykształcenie średnie, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (dekorator), sekretarz KZ NSZZ „Solidarności” przy Lokomotywni.
- Majewski Henryk, s. Ignacego, ur. 14 grudnia 1932 r., Sędziejowice, zam. Zduńska Wola, ul. Staszica 22, wykształcenie zawodowe, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (rewident), przewodniczący KZ NSZZ „Solidarności” przy Wagonowni.
- Dudkiewicz Zbigniew, s. Stanisława, ur. 27 października 1943 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Osmolińska 24, wykształcenie średnie, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (maszynista), wiceprzewodniczący KZ NSZZ „Solidarności” przy Lokomotywni.
- Szerypo Andrzej, s. Antoniego, ur. 5 lipca 1951 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Armii Czerwonej 96, wykształcenie średnie techniczne, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (mistrz), przewodniczący KZ NSZZ „Solidarności” przy Oddziale Sieci i Zasilania.
- Supernat Ryszarda, c. Mieczysława, ur. 3 kwietnia 1932 r., Łódź, zam. Zduńska Wola, ul. 1 Maja 10, wykształcenie średnie, bezpartyjna, zatrudniony PKP Karsznice (referent), członek NSZZ „Solidarności”.

61 Akcja krypt. „Klon” realizowana była przez SB w pierwszych dniach stanu wojennego tj. po 13 grudnia 1981 r., polegała na prowadzeniu rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych z działaczami związkowymi NSZZ „Solidarność”, którzy choć nie objęci akcją internowania, mogli stanowić zarzewie oporu społecznego, zagrażającemu bezpieczeństwu państwowemu. AIPN Ld pf 86/14, t. 2, KW MO w Łodzi, Dokumenty dot. realizacji planów krypt. „Azalia” i „Klon”; D. Trzuszczak, *NSZZ „Solidarność” w Zduńskiej Woli...*, s. 89.

62 W wykazie ujęto 19 działaczy NSZZ „Solidarności”, pracowników PKP Zduńska Wola-Karsznice. AIPN Ld 020/9, t. 1, WUSW w Sieradzu, Sprawa obiektowa krypt. „Pozytywni” (1980-1988). Kontrola operacyjna NSZZ „Solidarność” Ziemi Sieradzkiej, Wykaz osób objętych Akcją krypt. „Klon”, oprac. Wydziału II SB, KW MO w Sieradzu, k. 123-125.

- Sadzińska Wiesława, c. Mariana, ur. 13 lutego 1953 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Tulipanowa 5, wykształcenie średnie, bezpartyjna, zatrudniona PKP Karsznice (dyżurna ruchu), sekretarz KZ NSZZ „Solidarności” przy Służbie Ruchu.
- Ludwisiak Zbigniew, s. Stanisława, ur. 15 kwietnia 1950 r., Karsznice, zam. Zduńska Wola, ul. Fornalskiej 24, wykształcenie średnie, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (maszynista).
- Motyl Wojciech, s. Eugeniusza, ur. 13 grudnia 1957 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Krótka 24, wykształcenie średnie, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (brygadzysta), przewodniczący Komisji Oddziałowej (KO) NSZZ „Solidarności”.
- Krysiak Stanisław, s. Stanisława, ur. 14 lutego 1931 r., zam. Michałów 34, gm. Zduńska Wola, wykształcenie zawodowe, członek PZPR, ORMO, zatrudniony PKP Karsznice (mistrz), członek NSZZ „Solidarności”.
- Gadowski Stanisław, s. Bolesława, ur. 17 maja 1946 r., Karsznice, zam. Zduńska Wola, ul. Wojska Polskiego 15, bezpartyjny, wykształcenie średnie, zatrudniony PKP Karsznice (kierownik eksploatacji), przewodniczący KO NSZZ „Solidarności”.
- Laskowski Włodzimierz, s. Jan, ur. 22 stycznia 1948 r., Bilska Wola-Kolonia, zam. Zduńska Wola, ul. 1 Maja 19, wykształcenie średnie, członek PZPR, zatrudniony PKP Karsznice (st. instruktor), członek NSZZ „Solidarności”.
- Wojciechowski Lech, s. Aleksandra, ur. 13 czerwca 1954 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Zachodnia 7, wykształcenie średnie techniczne, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (mechanik samochodowy), członek NSZZ „Solidarności”.
- Orzepiński Paweł, s. Władysława, ur. 8 sierpnia 1958 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Zachodnia 7, wykształcenie średnie techniczne, bezpartyjny, zatrudniony PKP Karsznice (rzemieślnik), członek NSZZ „Solidarności”.
- Jabłoński Krzysztof, s. Józefa, ur. 18 grudnia 1954 r., Sieradz, zam. Zduńska Wola, ul. Reymonta 19, wykształcenie średnie, członek PZPR, zatrudniony PKP Karsznice (brygadzysta), przewodniczący KO NSZZ „Solidarności”.
- Łuczak Bogdan, s. Tadeusza, ur. 2 czerwca 1954 r., Zduńska Wola, zam. Zduńska Wola, ul. Bucza 23/31, wykształcenie średnie techniczne, członek PZPR, zatrudniony PKP Karsznice (brygadzysta), przewodniczący KO NSZZ „Solidarności”.
- Masiak Czesław, s. Kazimierza, ur. 16 maja 1942 r., Karsznice, zam. Zduńska Wola, ul. 1 Maja 23, wykształcenie średnie, członek PZPR, zatrudniony PKP Karsznice (mistrz), przewodniczący Komisji Porozumiewawczej (KP) NSZZ „Solidarności”.
- Domasik Jan, s. Czesława, ur. 27 lutego 1936 r., Nowy Dwór, zam. Zduńska Wola, ul. 1 Maja 10/18, wykształcenie wyższe medyczne, członek PZPR, zatrudniony PKP Karsznice (lekarz zakładowy), przewodniczący KP NSZZ „Solidarności”.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi

- Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Łodzi.
- Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Łodzi.
- Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej w Sieradzu.
- Akta personalne funkcjonariuszy SB/KW MO w Sieradzu.
- Kartoteka funkcjonariuszy SB/MO.
- Akta paszportowe.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Warszawie.
- Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.
- Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie.
- Akta personalne funkcjonariuszy SB/MO.
- Kartoteka funkcjonariuszy SB/MO.
- Akta paszportowe.

Opracowania

Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. 3, 1975-1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

Bereszyński Z., *Koleje pod specjalnym nadzorem, Służba Bezpieczeństwa jako instrument nadzoru państwowego nad koleją w latach 1957-1980*, cz. 1 (1957-1975), „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 2020, t. 75, nr 1.

Historyczno-prawna analiza struktur organów bezpieczeństwa państwa w Polsce Ludowej (1944-1990). Zbiór studiów, red. A. Jusupović, R. Leśkiewicz, Warszawa 2013.

NSZZ „Solidarność” 1980-1909, t. 4, *Polska Zachodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010.

Śmiałowski J., *Zakład Taboru Polskich Kolei Państwowych w Zduńskiej Woli-Karsznicach (1933-1993)*, Zduńska Wola-Karsznice 1993.

Trzeszczak D., *NSZZ „Solidarność” w Zduńskiej Woli w latach 1980-1989*, Zduńska Wola 2011.

Relacje

Relacja Mirosława Łenia z 29 maja 2025 r.